

SARADNJA UNIVERZITETA SA MLADIM STRUČNJACIMA U SRBIJI KOJI ŽELE DA NAPUSTE ZEMLJU, SRPSKOM INTELEKTUALNOM DIJASPOROM I POVRATNICIMA

Rezime: S obzirom da je odlazak mladih školovanih ljudi iz zemlje značajan društveni problem, od suštinskog je značaja umrežavanje mladih stručnjaka koji žele da napuste zemlju, srpske intelektualne dijaspore i povratnika. Statistika ukazuje da već dve decenije Srbija jeste prva u regionu po iseljavanju mladih i obrazovanih ljudi u inostranstvo, a druga u svetu. Podaci ukazuju da svake godine 32 000 mladih godišnje napusti zemlju. Od toga je 700 visokoobrazovanih, a 2% onih koji odu imaju ispod 40 godina. Po jednom visokoobrazovano licu zemlja je u gubitku 300 000 eura, koje je uložila u njegovo obrazovanje. Sa druge strane, podaci govore da ima 8000 doktora nauka koji su popisani, a smatra se da ih ima značajno više. Srbija nema podatke ni o broju povratnika, ali se takođe smatra da ih je veliki broj, prema nezvaničnim podacima 1257 članova. Proces globalizacije i ubrzanog razvoja informacionih tehnologija, inovacije u transportu i telekomunikacijama jedna je od mogućnosti umrežavanja ove tri ciljne grupe. Glavni cilj bi bila i razmena iskustva i očuvanje nacionalnog identiteta, pomoć u razvoju matice kroz razvoj i unapređenje različitih segmenata ekonomskog, kulturnog, obrazovno –naučnog. Centar svega toga bi mogao biti univerzitet.

Ključne reči: mladi stručnjaci, odliv mozgova, dijaspora, povratnici, univerzitet

DIJASPORA

Među opštim ciljevima Strategije za upravljanje migracijama iz 2009. godine nalaze se:

- Unapređenje saradnje sa dijasporom i promocija povratka u maticu;
- Stvaranje uslova da se mladi stručni i talentovani ljudi profesionalno ostvare u svojoj zemlji i uslova za cirkulisanje znanja ljudi koji su u dijaspori.

Akcionim planom za sprovođenje nacionalne strategije održivog razvoja Republike Srbije od 2009-2017. godine, nacionalno telo koje se bavi dijasporom u okviru Ministarstva spoljnih poslova radi na:

- olakšavanju nostrifikacije diploma pripadnika dijaspore koji se

¹ Cirićtamara@yahoo.com

- usavršavaju u inostranstvu;
- olakšavanju priznanja kvalifikacija kao i licenciranje dozvola za rad stručnjaka iz dijaspore koji se usavršavaju u inostranstvu;
- stimulisanju zapošljavanja i povratka u rodni kraj;
- podsticanju stranih direktnih investicija.

Međunarodni pravni okvir, pre svega, podrazumeva Konvenciju o zaštiti i unapređenju raznolikosti kulturnih izraza kojoj je pristupila i Republika Srbija. Principi i standardi poštovanja i promovisanja različitosti, dostupni dijaspori u Evropskoj uniji, definisani su Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, gde istaknuto mesto ima princip međukulturnog dijaloga i višejezičnosti. Kontrola granice, vize, azil i migracije regulisani su Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju između Republike Srbije i Evropske unije iz 2008, Član 82. iz Naslova 7, PRAVOSUĐE, SLOBODA I BEZBEDNOST.

Pod pojmom “dijaspore”, u skladu sa Zakonom o dijaspori i Srbima u regionu, podrazumevaju se državljani Republike Srbije koji žive u inostranstvu i pripadnici srpskog naroda, iseljenici sa teritorije Republike Srbije i iz regiona i njihovi potomci (Strategija očuvanja i jačanja odnosa matične države i dijaspore i matične države i Srba u regionu, 2011). Pod pojmom “Srbi u regionu”, u skladu sa navedenim zakonom, podrazumevaju se pripadnici srpskog naroda koji žive u Republici Sloveniji, Republici Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Crnoj Gori, Republici Makedoniji, Rumuniji, Republici Albaniji i Republici Mađarskoj.

Zemlje sa najvećim brojem pripadnika srpske dijaspore su: SAD (750 hiljada), Nemačka (600 hiljada), Kanada (250 hiljada), Australija (196 hiljada), Švajcarska (195 hiljada). Zemlje regiona u kojima ima najviše srpskih državljana su: BiH 1450 hiljada), Hrvatska i Crna Gora (po 200 hiljada). Na godišnjem nivou, u doznakama, ostvari se priliv od oko 5 milijardi evra, a to je 15% bruto nacionalnog dohotka.

SRPSKA INTELEKTUALNA DIJASPORA

U novijoj literaturi, intelektualne dijaspore su definisane kao samorganizovane zajednice iseljenika naučnika, inženjera i profesionalaca koji žive u razvijenim zemljama, i rade na tome da utiču na razvoj njihove domovine uglavnom u nauci, tehnologiji i obrazovanju (Barre i sar., 2003, prema Grečić, 2010). Kao većina dijaspore u svetu, srpska dijaspora formirana je kao kombinacija dobrovoljnih i prisilnih migracija, koje su se dogodile u nekoliko talasa, 4 od njih u poslednjih stotina godina. Srpska dijaspora zajedno sa Srbima koji žive na teritoriji bivše Jugoslavije i zemlje u regionu broji skoro 4 miliona ljudi. Nažalost, Srbija nema validnih statistiku o emigraciji visoko obrazovanih ljudi, jer Zavod za statistiku Republike Srbije nije kvalifikovan da proizvede ovu vrstu dokaza, ali se procenjuje da je njihovo učešće u ukupnom broju emigranata kreće se od 12 do 15% (Grečić, 2010).

Prema podacima Jovana Filipovića (2012) srpska intelektualna dijaspora broji više od 6400 doktora nauka i studenata na doktorskim stu-

dijama. Ukazuje da je znatan broj Srba koji žive u inostranstvu zastupljen u stručnim oblastima istraživanja, kulture, nauke, preduzetništva, sporta. Filipović (2012) ističe da je najveća koncentracija srpske naučne dijaspore u 3 dela sveta: Zapadna i Istočna obala Severne Amerike, Kanada i zapadna Evropa.

Prema istraživanju Kostić-Stanković i sar. (2013) u kome je učestvovalo 124 osoba, pripadnika srpske naučne dijaspore, u Sjedinjenim Američkim Državama ima najviše srpskih doktora nauka (39%) dok 15% živi u Kanadi, 10% u Velikoj Britaniji i oko 7% u Nemačkoj. Najveći broj njih radi u akademskim krugovima (oko 40%), 33% su u poslu, 13% u istraživačkim oblastima oko 14% u nekim drugim oblastima. Blizu 40% identifikovanih srpskih doktora nauka u dijaspori su ženskog roda. Rezultati njihovog istraživanja pokazuju da je većina ispitanika izjavila da su povezani sa više od 50 ljudi srpskog porekla, koji takođe žive inostranstvo. Ako uporedimo nivo obrazovanja ispitanika i broj ljudi srpskog porekla sa kojima su u kontaktu rezultati su sledeći: studenti su uglavnom u kontaktu sa 20 do 50 ljudi (63,6%); ispitanici sa visokom stručnom spremom - sa više od 50 ljudi (66,7%); 47,2% ispitanika koji su završili master, kao i velika većina onih sa doktoratom (88,2%) održavaju kontakte sa više od 50 ljudi. Može se zaključiti da ljudi srpskog porekla koji žive u inostranstvu pokušavaju da se povežu i da budu u kontaktu sa osobama srpskog porekla. Ovo podržava ideju izgradnje velikih i čvrstih mreža u dijaspori. I muškarci i žene iz istraživanja koriste različita sredstva komunikacije za povezivanje sa ostalim članovima dijaspore: internet, telefon, direktna "licem u lice" komunikacija, sastanci, konferencije, seminari, udruženja... Kombinacija svih ovih sredstava komunikacije je karakteristična za ispitanike svih uzrasta i nivoa obrazovanja.

Srbi koji žive u istom regionu uglavnom izjavljuju da se sastaju jednom nedeljno (59,2%). Najveći broj ispitanika iz uzorka koji žive u evropskim zemljama izjavljuju da je to jednom mesečno (55,5%), SAD nešto češće dok je u Africi najmanje učestalo. Rezultati istraživanja pokazuju da su muškarci u mnogo većem broju članovi različitih organizacija i udruženja Srba (77%) nego žene (23%). 80% ispitanika koji žive u jednoj od evropskih zemalja su pripadnici srpskih udruženja ili organizacija; 64,7% Srba u regionu; 54,5% u SAD; 76,9% u Australiji i 63,6% u Kanadi. Niko od ispitanika iz Afrike nije bio član bilo koje organizacije.

Kao institucija koje najčešće sa kojima ispitanici najčešće saraduju su: Ministarstva spoljnih poslova, Privredna komora Srbije, Narodna banka Srbije, državni organi, organi lokalne samouprave, omladinske i kulturne organizacije, Matica srpska, Srpska pravoslavna crkva, kao i različite kompanije. 71% je odgovorio da bi želeo da saraduje u budućnosti sa institucijama i organizacijama u Republici Srbija, 27,9% se izjasnilo negativno, a 1,6% je bilo uzdržano. Vrsta saradnje u kojoj bi najradije pripadnici intelektualne dijaspore učestvovali je: ekonomska saradnja (46,3%), kulturna saradnja (54%), naučna saradnja (32,5%), investicije (23%), humanitarna pomoć i donacije (6,4%), saradnja sa obrazovnim institucijama (21,6%), saradnja sa političkim partijama (16%), saradnja sa sportskim klubovima, udruženjima.

Autori ove studije ističu da je glavni rezultat taj da je uspostavljanje i razvoj mreže dijaspore, kao i različitih vrsta organizacija u svim delovima sveta gde postoji srpska dijaspora, veoma značajan i da bi trebalo da ima veću podršku. Rezultati odražavaju postojanje pozitivnog stava među članovima intelektualne dijaspore u pogledu njihove mreže. Neophodno je koristiti raspoložive resurse na najbolji mogući način, organizovati što više Srba širom sveta, ne samo za programe finansijske pomoći, već i za uspostavljanje širokog spektra kulturnih, obrazovnih i ekonomskih veze sa domovinom.

ODLIV MOZGOVA

Obično se terminom *brain drain* definiše gubitak zemlje odlaskom naučnika, istraživača, inženjera, kulturnih radnika i drugih visokokvalifikovanih građana. Tokom 60-tih i 70-tih godina prošlog veka ovaj termin upotrebljava se da opiše migraciju stručnjaka i naučnika iz zemalja u razvoju u razvijene zemlje. Termin se koristi i za raspostranjenu pojavu da studenti iz siromašnih zemalja ostaju u razvijenim zemljama. Zbog ratova, međunarodne izolacije, ekonomske krize i društvenih potresa u Srbiji tokom devedesetih godina prošlog i u prvoj deceniji 21. veka, došlo je do velikog talasa migracije ljudi sa visokim kvalifikacijama.

Brain gain – dobitak mozgova, se odnosi na pojavu da se akademik, ili već formirani stručnjak, koji se specijalizuje u inostranstvu u oblasti koja nije dovoljno razvijena u njegovoj zemlji, vrati i koristi svoje znanje za interese zemlje.

Brain waste – traćenje mozgova, je pojava da određeni broj obrazovanih ljudi koji su otišli van rade poslove u razvijenim zemljama koji su ispod njihovih kvalifikacija, obavljajući tako deficitarna zanimanja, i ni na koji način ne usavršavaju ili uvećavaju svoja stručna znanja stečena u zemlji porekla. U tom slučaju kapacitet ličnosti i zemlje u oblasti obrazovanja je izgubljen.

Brain flow – se odnosi na mobilnost kao sredstvo da se dobije obrazovanje, na protok znanja i mozgova, podsticanje programa i stipendija u okviru kojih se vrši razmena studenata, i gde zemlje prijema i zemlje iz koje student odlazi imaju korist.

U istraživanju pod nazivom „Osobine ličnosti i porodični odnosi maturanata koji imaju tendenciju da studiraju ili rade van Republike Srbije“ (Čirić, Sindić, Matković, 2013), na uzorku od 533 učenika, maturanata niških gimnazija dobijeno je sledeće:

- Od ukupnog broja, 348 ispitanika (65%) želi da ode da živi i radi u inostranstvu.
- Devojke u većoj meri žele da odu 60% u odnosu na mladiće 40%. Ispitanici u najvećem broju žive u gradu, imaju odličan uspeh i pripadaju potpunim porodicama (84%). u kojima su oba roditelja u radnom odnosu, a svoja novčana primanja u porodici procenjuju kao srednja 71%.
- Rezultati su pokazali da na želju da se ode utiču određeni spo-

ljašnji pokretači, koji deluju preko primarne socijalne sredine – porodice. Najčešće nezadovoljstvo materijalnom situacijom, nezaposlenost oca i bolji školski uspeh utiču na želju da se ode.

- Unutrašnje, individualne razlike u odluci da se ode ogledaju se u izraženijoj otvorenosti prema novom iskustvu i nižoj saradljivosti maturanata koji su se izjasnili da bi studirali i radili van zemlje.
- Kada se osvrnemo i na nepotpune, proširene, i porodice sa nezaposlenim roditeljem, dobijeni rezultat ukazuje na to da i one u značajno većem broju žele da odu, a ne da ostanu.

U ovom istraživanju dobijeno je da visoka otvorenost i niska saradljivost govore u prilog „migrantske ličnosti“, o kojoj je pisao Jokela (Jokela, 2008). Ona govori o pojedincima koji su stalno u pokretu, imaju potrebu za novim uzbuđenjima i stimulacijama, imaju izraženu crtu otvorenosti prema novim iskustvima, predispoziciju za ponašanje koje se vezuje za migracije, intelektualnu radoznalost. Autori Boneva i Fric (Boneva and Frieze, 2001) ukazuju da „migrantska ličnost“ ima predispoziciju za migracije i nije uslovljena situacijskim faktorima; može se manifestovati u emigraciji sa jednog mesta na drugo, ali i u izraženoj želji za putovanjima radi odmora ili drugih razloga. Boneva (Boneva, 2001) ukazuje da osobe koje imaju izraženiji afilijativni motiv, koji je povezan sa saradljivošću, imaju manje izraženu želju za napuštanje zemlje.

Pregledmo literature i iskustva ljudi iz iz dijaspore nam govore da problemi koji se mogu javiti kod ljudi u dijaspori na emocionalnom planu su: usamljenost, nostalgija i žudnja za porodicom i poznatim mestima, osećanje otuđenosti i tuge, osećanje inferiornosti i nedostatak samopouzdanja gubitak nacionalnog i ličnog identiteta osećanje neukorenjenosti.

Teorija koja se bavi motivacijom za odlazak u inostranstvo jeste teorija push i pull faktora. Ova teorija objašnjava migracijsko ponašanje interakcijom intrinzičke motivacije tj. individualnom težnjom ka promeni, novini, razvoju, zdravlju (to su push faktori) i ekstrinzičke motivacije, odnosno atributa destinacija i mogućnosti da takvi atributi zadovolje inicijalne potrebe (pull faktori) (Armario, 2008). Intrinzički faktori guraju osobu od kuće ka odlasku i ka nekom drugom mestu, a ekstrinzički faktori privlače spolja u obliku novih mogućnosti koje se nude na destinaciji. Armario smatra da je motivacija za odlaskom određena više odlaženjem od nečega (push faktori) nego odlaženjem nekuda (pull faktori).

Tabela 1. Socioekonomske koristi i troškovi koje zemlja porekla trpi na makro i mikro ekonomskom planu

Koristi koje privremene migracije donosi zemlji porekla migranata	Rashodi koje snosi zemlja porekla migranata u vezi sa privremenim migracijama
<p>-Uticaj na domaće tržište rada: Otvaraju se mogućnosti za zapošljavanje, smanjuje se pritisak na domaće tržište rada i teret nezaposlenosti, lakše se ostvaruju ciljevi, pravo na rad, ljudska prava, i pravo na razvojni standard.</p> <p>Stimulisanje za ulaganje u domaće obrazovanje. Povratak visoko kvalifikovanih i stručnih radnika može povećati ljudski kapital, transfer znanja i proširiti veze sa inostranstvom (korišćenje umova i cirkularne migracije).</p> <p>Transfer tehnologije, priliv investicija i zajednička ulaganja iz dijaspore. Moguće povećanje robne razmene, kao i trgovine uslugam između zemlje porekla i zemlje destinacije.</p> <p>Priliv deviznih doznaka za finansiranje razvoja</p> <p>Povećavanje obrazovnih i drugih mogućnosti. Smanjenje siromaštva u zemlji porekla migranta.</p> <p>Jednakost polova, povećanje bogatstva veća ekonomska, socijalna i politička sposobnost zemlje.</p>	<p>Smanjenje ekonomski rast i produktivnost rada usled smanjenja broja visokostručnih radnika.</p> <p>Gubitak uloženi sredstava u obrazovanje usled egzodusa stručnjaka.</p> <p>Gubitak ljudskih kapitala (odliv mozgova), naročito kad odlazi visokostručna radna snaga: smanjenje se kvaliteta usluga koje pružaju stručnjaci. Potencijalni gubitak domaćih kapacitete za inovacije i istraživanje i razvoj.</p> <p>Gubitak fiskalnih prihoda od poreza migranata. Devizne doznake koje su postale značajan izvor finansiranja mogu vremenom da se smanje: preterano oslanjanje na devizne doznake može dovesti do halandske bolesti i zapostaviti druge sektore.</p> <p>Socijalni uticaj: Odvajanje od kuće vodi dezintegraciji porodice, povećanju incidenta kod dece školskog uzrasta i porastu opasnosti od korišćenja droge od strane dece koja su ostala u zemlji porekla migranta. Selektivna migracija može uzrokovati disparitet u dohocima u zemlji prijema i time da utiče na migrante, ako prava migranta nisu poštovana (za isti posao primaju manje plate od domaćeg stanovništva, drugi rade pod lošim uslovima).</p> <p>Uticaj na žene migrankinje: fizičko ili seksualno zlostavljanje ili uznemiravanje.</p>

Izvor: Lakshmi, 2007, prema: Grečić, 2010.

Povratnici

Povratnici obuhvataju kretanje lica koja se vraćaju u zemlju porekla ili prebivališta, obično nakon provedene najmanje jedne godine u inostranstvu. Povratnici mogu biti pravi podsticaj za razvoj zemlje porekla, na taj način što oni mogu delovati i kao investitori, koristeći svoj akumulirani finansijski kapital, i kao inovatori, koristeći specifično znanje i preduzetničke veštine koje su mnogi od njih stekli u zemljama u koje su emigrirali (Bodrožić, 2014). Potencijal povratnika da postanu razvojna snaga zavisi od različitih kontekstualnih faktora, kao što su stepen i vrsta podrške koju pruža zemlja porekla.

Visokoobrazovane stručnjake koji su se školovali i radili u inostranstvu, ali na kraju odlučili da se vrate u svoju zemlju i nastave život u njoj, okuplja neformalna grupa „Repats Serbia“. Osnovala ju je Jovana Ružić, povratnica iz SAD-a, gde je živela i radila 11 godina. Grupa broji oko 1257 članova i postoji već 5 godine, a članovi se sastaju jednom mesečno sa

ciljem da se međusobno pomažu i podržavaju, razmenjuju ideje i iskustva, kao i da se profesionalno povezuju radi ostvarivanja saradnje.

Organizacija srpskih studenata u inostranstvu okuplja preko 3000 mladih iz Srbije koji studiraju ili su studirali van granica svoje domovine. Mnogi koji se po završetku studija vrata u Srbiju, nailaze na brojne prepreke u priznavanju diploma stečenih i na nekim od najprestižnijih svetskih univerziteta, što predstavlja veliki problem za njihovu integraciju u radnu atmosferu, putem osnivanja firme ili pronalaženja posla (ОССИ, 2013). Taj problem ima pak mnogo veće koncekvence, jer kada se sagleda u celini, postaje jasno da se problemi u priznavanju stranih diploma ne odražavaju samo na svršene studente, već i na privredu i društvo u celini, jer kočeci integraciju ljudi u ekonomiju oni kočē i ekonomski razvoj. Predstavnici ove organizacije ističu da kao u slučaju Austrije, Nemačke i ostalih zemanja EU, i Srbija treba da zadrži mogućnost da samostalno odredi uslove vezane za tzv. regulisane profesije (delatnosti od posebnog značaja za državu: pravo, medicina, stomatologija, obrazovanje, inženjerstvo itd.) i propiše minimalne standarde neophodne za priznavanje diploma iz ovih oblasti. Početkom 2015. godine ovaj zakon je i usvojen.

Mnoge zemlje uspešno su realizovale strategiju povratka kao što su Singapur, Juzna Koreja, Kina, Indija.

ZAKLJUČAK: UNIVERZITET KAO CENTAR SARADNJE

Pored teorisjkih i istraživačkih studija o povezivanju i umrežavanju sa dijasporom i u Akcionom planu razvoja Grada Niša (2014) ističe se potreba za projektima sa tom svrhom. Takvi su na primer projekat „Okupimo pamet“ koji ističe povezivanje profesora, stručnjaka iz dijaspore i regiona i iz Grada, a u kome učestvuju Kancelarija za saradnju sa dijasporom, Kancelarija za mlade, Udruženje Srba iz Švajcarske, Univerzitet i fakulteti, pojedinci. Takođe se ističe i osnivanje Razvojnog Centra za dijasporu i Srbe u regionu, čije bi aktivnosti bile sprovođenje online seminara, radionica, konferencija, savetovališta, časova radi razmene znanja ljudi iz Niša i iz dijaspore.

U istraživanju Ćirić i Todorović (2015) na uzorku od 335 studenata različitih fakulteta u Nišu dobijeno je da kada je u pitanju informisanost u vezi sa odlaskom u inostranstvo podaci su pokazali da je veoma informisanih 8,5%; informisanih 23,4%; da ponešto znaju odgovorilo je 44,8%; veoma malo su informisani 19,2% i uopšte nisu informisani o ovim temama 4,2%. na pitanje da li bi voleli da postoji posebna institucija koja bi se bavila studentima i posle završenog Fakulteta studenti odgovorili na sledeci način: Da je odgovorilo 76,1% ispitanika, možda 18,5% (ukupno za ove dve grupe 94,6%) i ne 3,4%. Autori zaključuju da rezultati govore da je potrebno oformiti takvu instituciju pri Univerzitetu, koja će strateški napraviti koncept, gde bi se počelo od pravljenja baza podataka o studentima završnih godina, kao i o maturantima, zadavati upitnik koji će indetifikovati mlade ljude koji su zaista spremni da se otisnu u inostranstvo. Ovo istraživanje je ukazalo da oko 80% mladih ljudi žele da odu, a da 30% od

ukupnog broja realizuju svoj odlazak. Takođe se ističe da mlade ne mogu biti sprečeni da odu u inostranstvo ako to žele, s obzirom da je to povezano i sa karakteristikama ličnosti a ne samo sa uslovima u društvenom okruženju, ali strateškim planiranjem može se naći način da ostanemo u kontaktu sa njima.

Implikacije:

- Potrebno je unapređenje saradnje univerziteta sa mladim stručnjacima u Srbiji koji žele da napuste zemlju, srpskom intelektualnom dijasporom i povratnicima.
- Postoji potreba da se o prednostima i nedostacima odlaska u inostranstvo informišu studenti, kako bi njihova očekivanja bila što realnija.
- Potrebno je oformiti instituciju pri Univerzitetu koja bi se strateški bavila studentima i posle završenog fakulteta.
- Poželjno je da se u svim univerzitetskim gradovima u Srbiji oforme takve posebne institucije/centri, gde bi glavni bio u Beogradu.
- Potrebno je zainteresovati i angažovati mlade ljude na što većem broju projekata.
- Potrebno je definisati strateški plan povratka mladih. Veoma je važno pitanje kako stimulisati povratak mladih u svoju zemlju ili razvijati dobru poslovnu saradnju sa njima.

LITERATURA

- Armario, E. M. „Tourist Satisfaction: An Analysis of its Antecedents“. *Asociación Española de Dirección y Economía de la Empresa International Conference Spain*, 367-382, 2008.
- Boneva, B. S. & I. H. Frieze. „Toward a Concept of a Migrant Personality“. *Journal of Social Issues* 57 (2001): 477-492.
- Ćirić, T. i J. Todorović. „Porodični i personalni činioci interesovanja studenata Univerziteta u Nišu za odlazak u inostranstvo“ (materijal prezentovan na naučnom skupu „Odliv mozgova – uzroci i posledice na nacionalni razvoj ino-detiteta“), 19. jun 2015, Univerzitet u Nišu.
- Ćirić, T., M. Sinđić i J. Matković. „Osobine ličnosti i porodični odnosi maturanata koji imaju tendenciju da studiraju ili rade van Republike Srbije“. 62. *Sabor psihologa Srbije* (knjiga rezimea), 27.-28. Zlatibor: Društvo psihologa Srbije, 2014.
- Filipović, J. *Management of the Serbian Diaspora Virtual University as a Complex Organization*. Germany: Lambert Academic Publishing, 2012.
- Grečić, V. *Srpska naučna dijaspora*. Beograd: Institut za međunarodnu politiku i privredu, 2010.
- Jokela, M. „Personality predicts migration within and between U.S. states“. *Journal of Research in Personality* 43 (2009): 79–83. doi:10.1016/j.jrp.2008.09.005.

Komparativna analiza sistema priznavanja stranih visokoškolskih diploma u 10 zemalja sveta, 2013.

Kostić-Stanković, M., J. Cvijović, N. Žarkić Joksimović. „Internal Public Relations within Serbian Intellectual Diaspora“. *Actual Problems of Economics* 6, 144 (2013): 283-294.

Strategija očuvanja i jačanja odnosa matične države i dijaspore i matične države i Srba u regionu, 2011.

Tamara Ćirić

COOPERATION OF THE UNIVERSITY WITH YOUNG PROFESSIONALS IN SERBIA WHO PLAN TO LEAVE THE COUNTRY, WITH THE SERBIAN INTELLECTUAL DIASPORA AND WITH THOSE WHO HAVE RETURNED TO SERBIA

Summary: As brain drain is a major social problem, it is essential to establish a network of young professionals who plan to leave the country, the Serbian intellectual diaspora and those who have returned from abroad. Statistics indicate that in the last two decades Serbia has been the top country in the region and the second one in the world when it comes to brain drain. 32,000 young people leave the country annually. 700 of them have academic education, and 2% of those who leave are under 40. With each person who has high education and leaves the country, Serbia loses EUR300,000 invested in their education. In addition, Serbia has approximately 8000 people holding a PhD, though the number can be assumed to be much higher. Serbia also has no precise data on the number of those who have returned from abroad – unofficial data indicate that there are 1257 such people. Globalization processes and fast IT development, innovations in transport and telecommunications, open up possibilities for networking of the three target groups. The main goal thereby would be exchange of experience, the preservation of national identity, assistance in the development of Serbia in the economic, cultural, educational and scientific sphere. The hub of such activities could be the university.

Key words: young professionals, brain drain, diaspora, those who have returned from abroad, university

